

Referanser:

Saksdokumenter:

NOU 2013:1 - Det livssynsåpne samfunn - Stålsettutvalget

Sammendrag

Stålsettutvalget overleverte til kulturminister Hadia Tajik utredningen Det livssynsåpne samfunn – En helhetlig tros- og livssynspolitik (NOU 2013:1) 7. januar 2013.

Det er bebudet at utredningen blir sendt på høring, men det er ikke kjent når dette skal skje eller når det blir høringsfrist. Det antas at dette heller ikke vil være klart innen KM 2013.

Kirkerådets sekretariat har laget en kort oversikt over momenter som vil være av særlig interesse for de kirkelige organer. Det er ikke tenkt som en uttømmende orientering.

Det foreslås at Kirkemøtet 2014 har en drøfting av hvilke momenter det kan være viktig å at Kirkerådet vektlegger i en høring.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet tar NOU 2013: 1 Det livssynsåpne samfunn til orientering.
2. Kirkerådet ønsker å få saken tilbake til møtet i mars med sikte på å gi Kirkemøtet 2013 momenter til en høringsuttalelse som Kirkerådet får fullmakt til å utarbeide.

Saksorientering

Overordnet:

«Det livssynsåpne samfunnet» viderefører prosessen fra religionsmonopol til tros- og livssynspluralisme, og angir en tydelig retning for tros- og livssynspolitikken. Politikken skal i all hovedsak være livssynsåpen, aktivt støttende og mer likebehandlende. NOUen bruker konsekvent begrepet «livssynsåpent». Aldri «livssynsnøytralt». Det angir en politisk hovedretning hvor man sier at tro og livssyn ikke skal bort fra det offentlige rom, men at det snarere er en naturlig del av ulike offentligheter og også i flere tilfeller berikende. For å oppnå større grad av likebehandling velger utvalget ofte å utvide til et bredere tros- og livssynsnærvær i stedet for å redusere Dnks stilling/nærvær.

Dette overordnede perspektivet synes imidlertid også å inneholde en viss skepsis til tro og livssyn på enkelte områder. Selv om man ønsker en aktivt støttende politikk, foreslår utvalget en del tiltak og kontrollmekanismer som skal «holde religionen i ørene» og ikke la den få diskriminere fritt. Den norske kirke bør vurdere disse forslagene kritisk og gjøre seg opp en mening om hvilke av disse tiltakene som er fornuftige, og hvilke som evt. er med på å redusere den religiøse tilstedeværelsen i samfunnet (altså fungerer kontraproduktivt i forhold til hva utvalget sier det ønsker). Noen steder går utvalget også inn for å redusere nærværet av religion (Dnk) framfor å utvide ordningene til å gjelde for flere tros- og livssyn.

En aktiv støttende religionspolitikk fra staten forutsetter likebehandling. Utvalget legger opp til at trossamfunn og livssynssamfunn skal likebehandles mer enn i dag, og at kulturarv- og tradisjonsbegrunnelser bør veie mindre enn de hittil har gjort. Dnk sidestilles i større grad med andre tros- og livssynssamfunn, og må som følge av dette lære å se seg som en av mange.

Utvalget har også en proporsjonalitetstilnærming til likebehandlingsprinsippet: det åpner opp for at staten kan forskjellsbehandle begge veier (både til fordel for minoritet og majoritet) der hvor det foreligger saklige grunner for det.

Konkret innholdsoversikt over forslag som kan være av interesse for Dnk

Kap 4: Integrering

Utvalget mener at tros- og livssynspolitikken kan ha effekter på integreringen, og at dette kan være interessant, men at det ikke foreligger sikker kunnskap om dette. Utvalget mener det sentrale for tros- og livssynspolitikken skal være å sikre retten og muligheten til fri trosutøvelse – ikke ha instrumentell effekt på f.eks integreringen. Utvalget unngår derfor en større drøfting av forholdet religion – integrering.

Kap 7: Forskjellige modeller for statlig tros- og livssynspolitikk

Interessant oversikt over ulike modeller. På lengre sikt bør disse kritisk gjennomgå. Velferdsmodell og kulturarvideal er trolig mest relevant – med hovedfokus på den første. NB: ansatser til noe interessant majoritetsargumentasjon under kulturarv-modellen.

Kap 8: Om tros- og livssynsfriheten.

Teoretisk. Ingen konkrete forslag.

Kap 9: Åtte prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitikk.

Gode prinsipper. Bør være lett å kunne slutte seg til for Dnk på et overordnet nivå.

Kap 10: Tillegget. En framtidig politikk

Det bør vurderes hvor mye man skal vektlegge (gi oppmerksomhet til) dette kapittelet nå. Framtidsblikket er ganske langt framme, og innebærer bl.a. nye grunnlovsendringer. Kapittelet radikaliserer prinsippene om likebehandling og aktiv tilretteleggelse for alles trospraksis. ”Målet bør være en endelig oppheving av de særskilte bånd mellom staten og Dnk.”

Kap 11: Tro og livssyn i det offentlige rom

- **Formålsparagraf:** utvalgets flertall er for ny formulering av livssynsåpen verdibegrunnelse i skolens formålsparagraf. Det mener at fokuset må være på de aktuelle verdiene, ikke hvilke tradisjoner de anses å høre hjemme i. Her konkluderte KR annerledes i sitt høringssvar til Bostadutvalget.
- **Forsvaret:** Utvalget argumenterer for tilgjengelig personell og religiøs betjening for alle (NB: I Forsvaret er dette mer enn velferd fordi folk er der ufrivillig). Men utvalget er usedvanlig tydelig på ikke å la Forsvaret bruke religion i sine egne ritualer, mobilisering, styrking av kampmoral etc. Utvalget mener religiøse ritualer ikke bør gjøres til felles uttrykk for Forsvarets kollektive verdigrunnlag. Religiøse representanter bør ikke være ansvarlige for obligatoriske fellesarrangementer eller inngå i militær rangordning. Hensikten med tilstedeværelse av religiøst personell i Forsvaret må være soldatens trosfrihet, ikke å legitimere eller forbedre den militære virksomheten. Konsekvens: Endring av dagens feltpresttjeneste. Egen høring fra KR/MKR hvor man et stykke på vei har samme argumentasjon som i utvalget.
- **Nasjonale markeringer:** utvalget mener at felles, nasjonale markeringer ved høytid/sorg er et offentlig ansvar og gjenstand for offentlig debatt. Ansvaret bør ikke delegeres til ett trossamfunn (les Dnk). (Spørsmålet er hvorvidt dette faktisk gjøres). Utvalget går ikke inn i detaljer rundt fedrelandssalme, åpning av Stortinget etc.
- **Kirkevalg:** Utvalget kritiserer sammenkobling (tid og sted) av offentlige valg og kirkevalg.

kap 12: Rettslig pluralisme og religion

Interessant kapittel for de interesserte, men kanskje ikke for andre. Utvalget går ikke inn for egne offentlige religiøse domstoler/meklingsråd i Norge. Generelt i tråd med MKR/KRs hørings svar på inkluderingsmeldingen. NB: Muligens litt relevant for SKR, se fotnote 9 side 146. Om norsk rettsvesens kunnskap og hensyntaking til samisk sedvane.

kap 13: Plagg og symboler

- **religiøse hodeplagg i politi, domstol og Forsvaret:** Et flertall av utvalget går inn for å tillate uniformstilpassede religiøse hodeplagg i politiet – dette er i dag ikke tillatt. Flertallet går også inn for å opprettholde status quo i domstolene og Forsvaret, altså at det skal være lov med hodeplagg, kun begrenset av praktiske forhold. Heldekkende plagg, som niqab og burka, kan forbys – ikke generelt – men i enkelte settinger som krever identifikasjon, f.eks skolen og andre offentlige institusjoner. For øvrig i tråd med MKRs tidligere hørings svar.

kap 14: livssyns åpne seremonirom

- Utvalget ønsker flere livssyns åpne seremonirom som kan brukes av alle, og at dette skjer i et mer landsdekkende omfang enn hittil gjort. Utvalget mener det bør være et kommunalt ansvar å sørge for flere livssyns åpne seremonirom, jf kirkeforliket (enten lovpålagt eller frivillig). Utvalget foreslår prøveordninger med statlig støtte i begynnelsen og behovsprøving ut fra kommunal kontekst. Kirken bør kanskje tenke over hvordan den skal forholde seg til vigsling og åpne rom.

kap 15: offentlige institusjoner.

- **fengsel, Forsvar, sykehus og sykehjem:** Et flertall av utvalget argumenterer gjennomgående for at tros- og livssynsbetjening i institusjoner skal være en del av det offentlige velferdstilbudet (og følgelig større grad av likebehandling enn i dag), mens et mindretall mener at det må være tros- og livssynssamfunnenes eget ansvar/prioritering om de vil utøve denne tjenesten ovenfor menneskene på institusjonene. Altså går utvalget inn for en utviding av dagens ordning til tilgjengelig tros- og livssynsbetjening for alle (nye ansettelse) i fengsel, sykehus, Forsvaret og sykehjem. I sykehus og fengsler foreslås det at en del av de nye stillingene skal finansieres ved å gjøre om enkelte av dagens stillinger for fengselsprester/sykehusprester.
- **skole:** Utvalget støtter muligheten for frivillig og elevinitiert religiøs aktivitet i friminuttene så lenge ikke dette går ut over sikkerhet/orden (les: bønnerom). Utvalget støtter også felles bønnerom/stillerom på universiteter/høyskoler.
- **dødsbudskap:** Utvalget ønsker at det er politiet som har denne funksjonen, og at de ikke skal be prester i Dnk foreta den konkrete varslingen

- **kriseberedskap:** Utvalget ønsker å likebehandle kriseberedskapen ved at ikke Dnk har fast plass, men at de enkelte tros- og livssynssamfunn bringes inn etter konkret behov.

kap16: Helligdager

- status quo. Utvalget anbefaler å opprettholde dagens offisielle helligdager, og videreføre retten til to dager selvvalgt fri for egne helligdager.

kap 17: Vigsler:

- et flertall ønsker å innføre sivil vigsel.
- utvalget drøfter også vilkår ved vigselsmyndighet ved en opprettholdelse av delegert vigselsmyndighet. Et flertall går da inn for å videreføre dagens nektingsgrunner i ekteskapsloven.

Kap 18: Gravferd

- enstemmig utvalg går inn for sivil og kommunal gravferdsforvaltning
- utvalget åpner opp for at kommunen kan delegere (via anbud?) deler av driften ved gravferdsforvaltningen til bl.a. tros- og livssynssamfunn, men ikke selve ansvaret for driften.
- utvalget drøfter også eiendomsforhold knyttet til gravlundene.
- for øvrig behandles ikke andre religionspolitiske temaer rundt død i særlig grad av utvalget

kap 19: Barn:

- **12 år:** Utvalget opprettholder religiøs myndighetsalder til 15 år, men foreslår ny grense på 12 år hvor ut- og innmelding i trossamfunn krever samtykke av barnet. Utvalget foreslår også at 12åringer får en selvstendig fritaksrett i skolen, samt krever at det må foreligge skriftlig samtykke fra barn over 12 hvis de skal gå på religiøs privatskole.
- **friskoler:** Et flertall av utvalget vil fortsette dagens praksis med offentlig finansiering av religiøse privatskoler – også på grunnskolenivå. Utvalget ønsker økt likebehandling i støtten, men også økt tilsyn med skolene. Skolene skal ikke kunne øke RLE på bekostning av andre fag. Øvrige fag må følge ordinære læreplaner.
- **skolegudstjeneste:** Et flertall går inn for at det fortsatt kan arrangeres skolegudstjenester, forutsatt at det likebehandles ved at også andre tros- og livssynssamfunn kan invitere til religiøse markeringer.
- **omskjæring:** Flertall for ikke å innføre forbud.
- **barnekonvensjonen:** Utvalget anbefaler at Norge signerer og ratifiserer tilleggsprotokollen til FNs barnekonvensjon som gir barn mulighet til å klage inn brudd på Barnekonvensjonen.

kap 20: religionsfrihet vs andre rettigheter

- **reservasjonsrett:** Et flertall går inn for at reservasjonsretten ikke skal utvides i forhold til de avgrensninger som ble vedtatt da abortloven ble vedtatt i 1975
- **ansettelser:** Utvalget støtter dagens arbeidsmiljølov
- **oppholdstillatelse religiøse lærere/ledere:** Utvalget ønsker at utdanningskravet til religiøse ledere (mastergrad) i større grad blir likestilt med andre faglærte (videregående).
- **slakt:** Utvalget vurderer dagens situasjon som et tilfredsstillende kompromiss: Forbud mot bedøvelsesfri slaktning, men lovlig med import av kosher

kap 21: dialog

- mye MKR-stoff for de helt interesserte. Om finansiering av nasjonale dialogtiltak og STLs rolle. MKR studerer dette siden.

kap 22: om offentlige finansieringsordninger

- Beskriver dagens støtteordninger til tros- og livssynssamfunn, samt hvordan beregningsmodellene er for utregning av tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn på grunnlag av bevilgninger til Dnk.

kap 23: Vilkår for støtte, særlig ordning

- forslag om ny lov om tilskudd og ny ordning
- utvalget foreslår en strengere avgrensning av hvem som kan regnes som tros- og livssynssamfunn (strengere definisjon). Krav til organisering, formål og virksomhet, samt div administrative krav – herunder krav om minimumsantall på 100 stk for å få tilskudd.
- krav om et styringsorgan, med ansvar for bevilgningen, som ikke diskriminerer på grunnlag av kjønn
- krav om ikke å bryte norsk lov, ikke forsvare vold/fysisk avstraffelse av barn, ikke oppfordre til voldshandlinger og ikke bruke manipulasjon
- etablering av klagenemnd og sentralisering til ett fylkesmannsembete

kap 24: Utmåling av støtte, særlig ordning

- Utvalget beskriver de forskjellige støtteordninger som finnes i dag og vurderer de ulike bevilgningene Dnk får bør være med i beregningsgrunnlaget. Selve forslagene drøftes under andre kapitler mens en her drøfter finansieringen (forsvar, sykehus, fengsler, dødsbud). Forslår konkret at pensjonsinnbetalingen til SPK bør inn i grunnlaget, rentekompensasjonsordningen inn om den ikke er det (usikre) og å ta ut fengselsprestene (foreslår stillinger for tros- og livssynsbetjening kap 15).
- Mener Sjømannskirkens bevilgning bør være i beregningsgrunnlaget siden det bare er en del av deres budsjett

- Forslår at kommunenes ansvar for å støtte tros- og livssyn utenfor Dnk overføres til staten, og trekkes fra kommunenes rammetilskudd. Primært argumentert i en mer forsvarlig og mindre tilfeldig tilskuddsordning. De adm. kostnader ved dagens ordning nevnes også.
- Vurderer om det er andre utgifter som bør ut av beregningsgrunnlaget. Nevner konkret støtte til samisk bibeloversettelse.

kap 25: Medlemskap

- **tilhørige:** Ikke lenger automatisk tilhørige. Tilskuddsberettiget medlemskap (eller tilhørighet) krever aktiv innmelding fra person eller forelder. Dnks forrang forsvinner. Dnk mister informasjon om nyfødte fra fødselsmeldinger og Folkeregisteret. Fødselsmeldingsordningen skal egentlig fungere for alle, men har stort sett fungert for Dnk.
- **brev til alle 15åringer:** Som følge av at foreldre kan melde sine barn inn i et tros- eller livssynssamfunn, skal alle 15 åringer som er innmeldt få brev med info.
- **dobbeltmedlemmer:** Utvalget foreslår at Brønnøysundregisteret sender brev til alle dobbeltregistrerte med info om medlemskapene, og ber dem ordne opp. Dobbelmedlemsskap som blir stående igjen etter denne prosessen blir strøket i begge de aktuelle samfunnene og blir ikke tellende ved tilskuddsberegningen. Etter dette er det ingen klagemulighet.
- **Dnks medlemsregister:** Utvalget mener at dette nå i stor grad stemmer 😊
- tilskuddsordningen til andre tros- og livssynssamfunn enn Dnk blir statlig, mens det åpnes for frivillig kommunale tilskudd forutsatt likebehandling
- alle medlemmer/tilhørige som skal utløse tilskudd må være bosatt i Norge og ha norsk personnummer

kap 26: Annen støtte

- **barne- og ungdomsorganisasjoner:** Et flertall ønsker å stramme inn reglene for tildeling av støtte til barne- og ungdomsorganisasjoner slik at diskriminering pga kjønn og/eller seksuell orientering diskvalifiserer til støtte.
- **bibelskoler:** et flertall av utvalget ønsker å opprettholde støtten til bibelskoler

Kap 27-30: Forslag til lov- og regelverksendringer som følge av de foreslåtte tiltakene

Økonomiske/administrative konsekvenser

Det er på det nåværende tidspunkt ikke klart hvilke økonomiske eller administrative konsekvenser forslagene i utredningene vil gi for Den norske kirke.